

ধৰ্মজ্ঞানহীন। সম্প্ৰতি এই শব্দটো অত্যাচাৰী, দগাবাজ অৰ্থত ব্যৱহাৰ হয়। 'মহাজন' শব্দৰ মূল অৰ্থ আছিল 'মুখিয়াল' বা 'মহান লোক'। এতিয়া 'পুঞ্জিপতি' অৰ্থত প্ৰয়োগ হয়। হিন্দীত 'গৰীৰ' শব্দই গাঁৱত বাস কৰা লোকক বুজাইছিল কিন্তু পিছলৈ ই 'নিৰ্বোধ', 'মূৰ্খ' লোকক বুজোৱা অৰ্থতহে প্ৰয়োগ হ'ল।

অৰ্থতত্ত্বত অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তনৰ কাৰণসমূহো অধ্যয়ন কৰা হয়। অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তনৰ কাৰণ মূলতে মনস্তাত্ত্বিক যদিও ইয়াৰ লগত ভৌগোলিক, সাংস্কৃতিক, সামাজিক, ৰাজনৈতিক আদি কাৰণ জড়িত হৈ থাকে। তলত অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তনৰ কাৰণসমূহ আলোচনা কৰা হ'ল—

- **আলঙ্কাৰিক কাৰণ :** মানুহে কথা কওঁতে শুৱলা হ'বৰ বাবে অলংকাৰ প্ৰয়োগ কৰে। অকল কথা কওঁতে নহয় সাহিত্যতো অলংকাৰৰ প্ৰয়োগ অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা হৈ আহিছে আৰু বৰ্তমানৰ সাহিত্যতো ইয়াৰ প্ৰয়োগ আছে। অলংকাৰ প্ৰয়োগ কৰাৰ ফলত শব্দৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন হয়। যেনে — 'তেওঁৰ মুখখন একেবাৰে লাওপাত কচুপাত'। ইয়াত মুখখন চোকা অৰ্থতহে লাওপাত, কচুপাত শব্দ দুটাৰ প্ৰয়োগ কৰিছে। সেইদৰে অসমীয়াত ধৰ্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ, মহাত্মা, বাম পাব, পদধূলি, হাত দীঘল, হাত লব আদি শব্দ আলঙ্কাৰিক অৰ্থতহে প্ৰয়োগ কৰা হয়।
- **পৰিৱেশৰ প্ৰভাৱ :** শব্দৰ অৰ্থ পৰিৱৰ্তনৰ ক্ষেত্ৰত পৰিৱেশৰ প্ৰভাৱৰ কথাটো গুৰুত্বপূৰ্ণ। স্থান-কাল-পাত্ৰ ভেদে ভাষাৰ পৰিৱৰ্তন ঘটে। কেৱল ভৌগোলিক পৰিৱেশ বুলিয়ে নহয় ইয়াত বিভিন্ন জাতি-উপজাতিৰ কথাও জড়িত হৈ আছে। একে অঞ্চলতে একেটা শব্দ ভিন্ন অৰ্থত ব্যৱহাৰ হ'ব পাৰে। একে ভাষা-ভাষী সম্প্ৰদায় বেলেগ বেলেগ অঞ্চলত বাস কৰাৰ ফলতো শব্দৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন ঘটে। উদাহৰণস্বৰূপে— হিন্দী আৰু বাংলাত প্ৰয়োগ হোৱা 'নীল' শব্দটো গুজৰাটীত হ'ল 'সবুজ'। বেদত প্ৰয়োগ হোৱা 'উষ্ট্ৰ' শব্দৰ প্ৰথম অৰ্থ আছিল ম'হ বা মেথোন জাতীয় জন্তু। পিছলৈ ই 'উট'ক বুজাবলৈ ল'লে। সেইদৰে ধৰ্ম, সংস্কৃতি আৰু সমাজৰ পৰিৱৰ্তনৰ ফলতো শব্দৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন হয়। যেনে— 'Sister' শব্দটোৰ অৰ্থ 'বাই' বা 'ভনী'। পৰিৱেশ অনুযায়ী ইয়াৰ অৰ্থ বেলেগ বেলেগ হ'ব পাৰে। হিম্পিটেলত 'Sister' মানে 'নাৰ্ছ'ক বুজায়, ঘৰত হ'লে ইয়াৰ অৰ্থ সহোদৰ বাই বা ভনী।
- **সামাজিক সংস্কাৰ :** সামাজিক সংস্কাৰৰ বাবে কিছুমান পৰিস্থিতি বা সনয়ত কিছুমান শব্দৰ উচ্চাৰণ দোষণীয় বুলি ভবা হয়। ইয়াৰ কাৰণেও শব্দৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন হয়। যেনে ৰাতি হ'লে অসমীয়া মানুহে — 'হালধি'ৰ পৰিৱৰ্তে 'বংগুৰি', বেজিৰ পৰিৱৰ্তে 'শিঙা', আৰু 'চূণ'ৰ পৰিৱৰ্তে বগা শব্দ ব্যৱহাৰ কৰে। সেইদৰে সাপক ৰাতি 'দীঘল' বা 'পোক' বা 'আস্তিক' বুলি কয়। বেমাৰ-আজাৰৰ নামো কিছুমান লোৱা নহয়। যেনে— বসন্ত ৰোগক 'আই', 'শীতলা' আদি নাম দিয়া হৈছে।
- **সুভাষণ :** সমাজত বা সভা-সমিতি আদিত মানুহে কথা কওঁতে পোনপটীয়াকৈ নকৈ শুনিবলৈ শুৱলা হোৱাকৈ প্ৰকাশ কৰে। যেনে— মৃত্যুৰ খবৰ সকলোৰে বাবে দুখজনক। এই দুখজনক বাতৰি মৰিল বুলি নকৈ চুকাল, স্বৰ্গগামী হ'ল, ইহ সংসাৰ ত্যাগ কৰিলে, পৰলোকলৈ গতি

কৰিলে, নশ্বৰ দেহ ত্যাগ কৰিলে, চকু মুদিলে আদি খণ্ডবাক্য প্ৰয়োগ কৰে। সেইদৰে সাধাৰণ ব্যৱসায়, নিম্নজাতি আদিৰ ক্ষেত্ৰত মুচী, নাপিত আদিক 'মিস্ত্ৰী' বোলা হয়। ৰাৱনিক 'ঠাকুৰ' আৰু পাণ দোকানীক 'পণ্ডিতজী' বুলি কোৱা হয়।

- **নশ্বতা প্ৰদৰ্শন** : বিনয় ভাবৰ ফলতো শব্দৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন হয়। উৰ্দু আৰু জাপানী ভাষাত নশ্বতা প্ৰদৰ্শনৰ ভাষা অধিক ব্যৱহাৰ হয়। নিজৰ ঘৰটো যিমান সুন্দৰ হ'লেও 'গৰীবখানা' অৰ্থাৎ 'দুখীয়াৰ ভঁগা পঁজা' বুলিহে কয়। সত্ৰীয়া সমাজত নশ্বতাপূৰ্ণ ভাষাৰ প্ৰয়োগ বহুত বেছি।
- **অজ্ঞতা বা অসাৱধানতা** : কিছুমান শব্দৰ প্ৰকৃত অৰ্থ নজনাৰ বাবেও শব্দৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন হয়। যেনে— অৱদান শব্দটোৰ অৰ্থ আছিল 'মহৎ কীৰ্তি'। কিন্তু এতিয়া যিকোনো দান বা কাৰ্যকো অৱদান বুলি কোৱা হয়। সংস্কৃতত 'মুঞ্চ' শব্দই 'মুৰ্খ' অৰ্থ সূচাইছিল। বোপদেৱ বিৰতিৰ মুঞ্চবোধব্যাকৰণৰ অৰ্থ আছিল মুৰ্খৰ জ্ঞান লাভ কৰিব পৰা ব্যাকৰণ। কিন্তু বৰ্তমান 'মুঞ্চ' শব্দই 'মোহিত' অৰ্থে প্ৰকাশ কৰে।
- **ভাৱাবেগ** : মানুহ এজনে আন এজনৰ আগত মনৰ ভাব ব্যক্ত কৰোঁতে কিছুমান অনুভূতি প্ৰকাশক শব্দ প্ৰয়োগ কৰে। ক্ৰোধ, ভয়, আনন্দ, বিৰক্তি আদি ভাব প্ৰকাশক ভয়ংকৰ, প্ৰচণ্ড, বিৰাট, প্ৰকাণ্ড আদি শব্দই মূল অৰ্থতকৈ অতিৰঞ্জিত অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে। যেনে— বিৰাট আয়োজন, প্ৰকাণ্ড গছ, প্ৰবল বানপানী, প্ৰচণ্ড ধুমুহা, ভয়ানক সাপ আদি।
- **শব্দৰ অৰ্থত এটা তত্ত্বৰ প্ৰমুখতা** : কিছুমান শব্দৰ অৰ্থতত্ত্বক প্ৰাধান্য দি অৰ্থ নিৰ্ধাৰণ কৰা হয়। যেনে— ৰঙাটুপী বুলিলে পুলিচ, গান্ধীটুপী বুলিলে কংগ্ৰেছী লোকক বুজায়।
- **একাধিক শব্দৰ পৰিৱৰ্তে এটা শব্দ** : দুটা শব্দ লগলাগি কেতিয়াবা একেটা শব্দ হয়। অনেক ক্ষেত্ৰত প্ৰথম শব্দটো বিশেষণ হয়। যেনে— ৰেলগাড়ী, শ্লাইছ্‌ড ব্ৰেড, বাই-চাইকল আদি।
- **শব্দৰ গৌণ অৰ্থৰ প্ৰমুখতা** : সময়ৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে কিছুমান শব্দৰ মুখ্য অৰ্থৰ ঠাইত গৌণ অৰ্থকহে অধিক প্ৰাধান্য দিয়া হয়। যেনে— 'সিন্ধু নদী'ৰ পাৰত বসবাস কৰা লোকসকলক 'হিন্দু' আখ্যা দিয়া হয়। সেয়ে 'সিন্ধু' শব্দৰ মূল অৰ্থৰো পৰিৱৰ্তন ঘটিল।
- **সাদৃশ্য** : সাদৃশ্য হ'ল ভাষাৰ এক ভিতৰুৱা ধাৰাৰ পৰিৱৰ্তন। প্ৰত্যেক ভাষাৰ শব্দৰ গঠনত কিছুমান বিশেষ পদ্ধতি বা নিয়ম থাকে। কেতিয়াবা এই নিয়মৰ ব্যতিক্ৰমো হোৱা দেখা যায়। যেনে— অসমীয়া ভাষাত খা ধাতুৰ পৰা 'খালে' ক্ৰিয়াৰূপ হোৱাৰ দৰে যা ধাতুৰ পৰা 'যালে' নহৈ 'গ'লে' হয়। সেইদৰে সংস্কৃতত 'প্ৰশ্ৰয়' শব্দই নশ্বতা, বিনয় আদি গুণবোৰ বুজাইছিল। কিন্তু 'আশ্ৰয়' শব্দৰ সাদৃশ্যত 'প্ৰশ্ৰয়' শব্দৰ অৰ্থও সম পৰ্যায়ৰ হ'ল।
- **লোকবুৎপত্তি** : কিছুমান বিদেশী শব্দ সৰ্বসাধাৰণৰ মাজত প্ৰচলিত হোৱাৰ পাছত শব্দবোৰৰ মূল অৰ্থ সন্মুখে থকা জ্ঞানৰ অভাৱত সেই শব্দবোৰৰ অৰ্থ সম্পৰ্কে কওঁতাই নিজে ধাৰণা কৰি লয়। যেনে— ইংৰাজী ভাষাৰ 'আৰ্ম চেয়াৰ' শব্দটোৰ অৰ্থ হ'ল 'বাহু থকা চকী'। কিন্তু অসমীয়াত 'আৰ্ম' শব্দ হ'লগৈ 'আৰাম'। গতিকে 'আৰ্ম চেয়াৰ'ৰ অৰ্থ হ'লগৈ 'আৰামী চকী'।